

Conjunctuurbericht

Productie industrie

Het volume van de industriële productie was gemiddeld over juli en augustus, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, bijna 1% kleiner dan in juni. In de eerste acht maanden van 1992 was het productievolume 0,8% groter dan in de overeenkomstige periode een jaar eerder. Dit groeicijfer komt nagenoeg overeen met het accres over 1991, maar blijft ver achter bij de stijgingspercentages over de drie daaraan voorafgaande jaren. Deze lagen in de orde van grootte van 4 à 5%. De terugvallende groei kan worden geïllustreerd aan de hand van de ontwikkeling van de procentuele jaarmutaties van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde (figuur 1). Daarbij is dit gemiddelde geplaatst aan het eind van de periode. De productie-ontwikkeling van de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) geeft een ander verloop te zien. De sterke fluctuatie in het volume van de productie in de delfstoffenwinning verklaart grotendeels dit verschil in ontwikkeling.

Orderpositie industrie

Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest in de industrie daalde het indexcijfer van de orderpositie in september met 1%-punt ten opzichte van augustus (figuur 2). Deze index, die een beeld beoogt te geven van het aantal maanden werk in portefeuille, bedroeg 92 in september (vierde kwartaal 1990=100). Na een aanvankelijke opleving in het voorjaar tekent zich de laatste zes maanden een licht dalende tendens af. In april stond de index nog op een niveau van 97. De daling kan met name worden toegeschreven aan de ontwikkelingen in de investeringsgoederen- en intermediaire goederenindustrie. De orderpositie in de consumptiegoederenindustrie bleef vrijwel stabiel. Een zelfde beeld is te zien bij de beoordeling van de orderpositie door de industriële onderne-

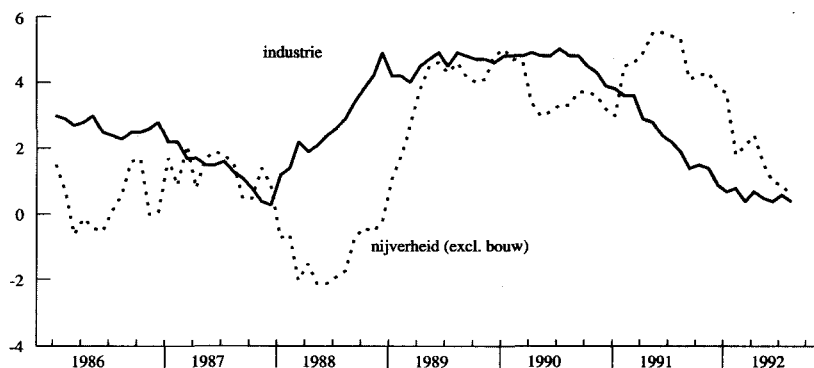
mers. Vooral de laatste twee maanden waren de ondernemers pessimistisch. De bezettingsgraad van de productie-installaties viel in september terug naar het niveau van december 1991.

Consumentenvertrouwen

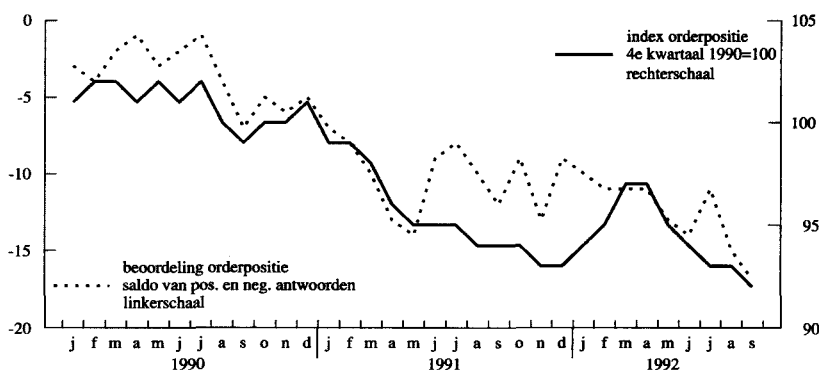
Volgens de uitkomsten van het Consumentenconjunctuuronderzoek is het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie verder gedaald. Op de vijf vragen die aan de index van het consumentenvertrouwen ten grondslag liggen, werden in oktober per saldo 13%

meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. Een maand eerder was dit 9%. Het is voor de derde opeenvolgende maand dat het oordeel van de consument verslechterde, zie figuur 3. In de tweede helft van 1991 was de indicator van het consumentenvertrouwen sterk teruggevallen met een dieptepunt in oktober van dat jaar. Daarna trad een herstel op; het hoogste niveau werd in juli 1992 bereikt. Het geschetste beeld voor de totaalindicator komt globaal overeen met dat voor de deelindicatoren van het economisch klimaat en de koopbereidheid.

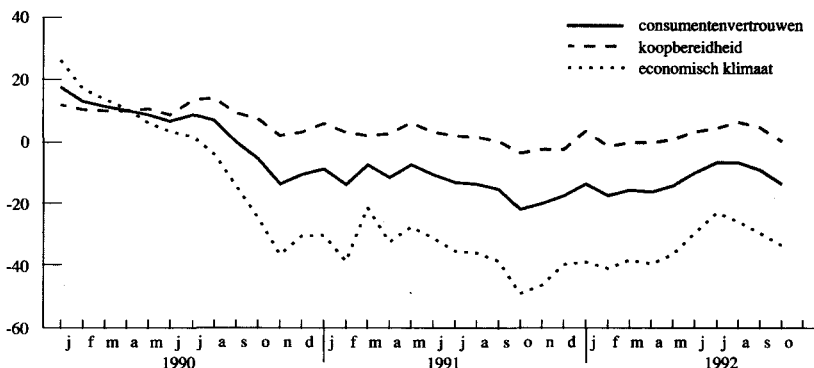
Figuur 1. Productie nijverheid en industrie (volume), procentuele jaarmutaties van het voortschrijdend 12-maandsgemiddelde

Figuur 2. Orderpositie industrie

Figuur 3. Consumentenvertrouwen, saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

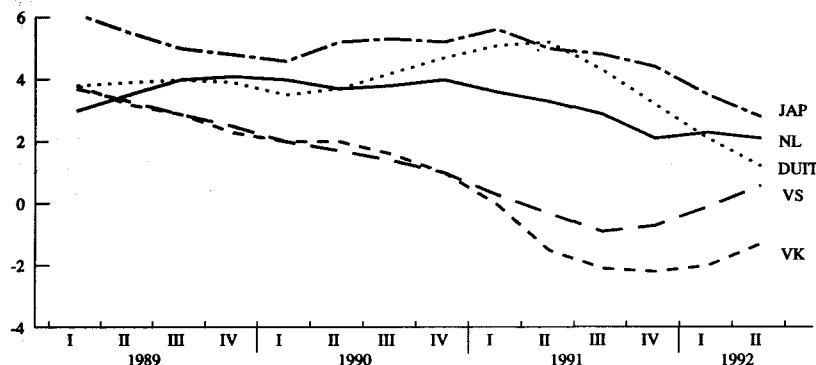

Buitenland

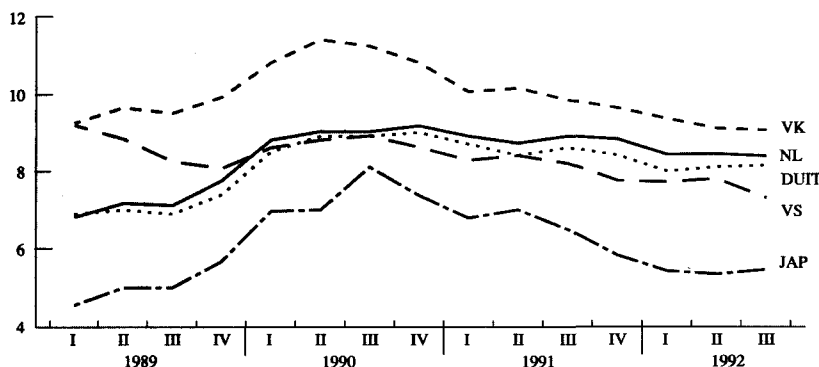
In de loop van 1991 is de groei van het bruto binnenlands produkt (bbp) in Nederland afgenomen. Tegen het eind van het jaar was het stijgingspercentage nog maar de helft van dat aan het begin. De laatste kwartalen heeft de groei zich op dat lagere niveau gestabiliseerd (zie figuur 4, de groei is weergegeven als de jaarmutatatie van het voortschrijdend 4-kwartaalsgemiddelde). Ook in Duitsland en Japan liep in 1991 de economische groei terug, maar in tegenstelling met ons land

is in deze beide landen de groei dit jaar wel verder afgenomen. In de Verenigde Staten (VS) en het Verenigd Koninkrijk (VK) is in de loop van 1991 de groei omgeslagen in een daling. In de eerste kwartalen van dit jaar is enig herstel opgetreden, maar de groeicijfers lagen nog altijd onder die van de eerder genoemde landen. Opmerkelijk is wel dat de groeicijfers van de weergegeven landen, die in 1991 sterk uiteenlagen, in de eerste kwartalen van 1992 weer naar elkaar toe kruipen.

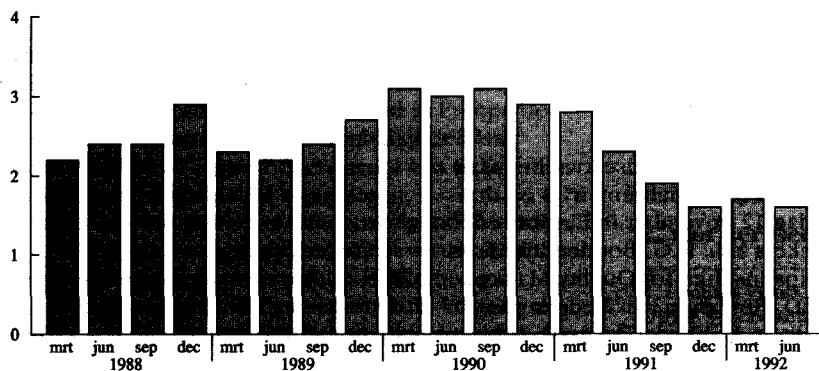
Figuur 4. Bruto binnenlands produkt (volume), procentuele jaarmutataties van het voortschrijdend 4-kwartaalsgemiddelde

Figuur 5. Lange-termijn rente, in procenten

Figuur 6. Banen van werknemers, ultimo van de maand. Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde dag voorgaand jaar

Lange termijnrente

Vanaf medio 1990 is de lange termijnrente in het VK en Japan bijna onafgebroken gedaald, zie figuur 5. Ook in de VS liep in deze periode de lange rente terug, zij het iets minder sterk. De rente in Nederland, die qua verloop en niveau een vrijwel gelijk beeld vertoont met die in Duitsland, toonde een veel gelijkmatiger verloop en daalde maar zeer licht. Opgemerkt moet worden dat de rentetarieven in de grafiek gemiddelden per kwartaal weerspiegelen. Hierdoor zijn de rentedalingen in oktober nog niet opgenomen. Het rendement op staatsobligaties in Nederland bedroeg op 22 oktober 7,5%. Vanaf februari verleden jaar tot en met het derde kwartaal van 1992 is in ons land vrijwel onafgebroken een inverse rentestructuur waarneembaar. Dit houdt in dat rente op de korte termijn hoger is dan de lange rente. Een dergelijke rentestructuur was in deze periode ook in Duitsland te zien. In Japan deed zich deze situatie alleen in 1991 voor, in de loop van dit jaar is in Japan de lange rente weer boven de korte rente uitgekomen.

Arbeidsvraag

Het aantal banen van werknemers per ultimo juni 1992 was 86 duizend (1,6%) hoger dan een jaar daarvoor, zie figuur 6. In 1990 lag het aantal banen aan het eind van elk kwartaal 150 à 160 duizend hoger dan een jaar eerder. In 1991 nam het groeitempo elk kwartaal af, tot 86 duizend eind december. Sindsdien is geen verdere daling opgetreden. Dit blijkt uit uitkomsten van de Kwartaalstatistiek Werkzame Personen. De stabilisatie van de banengroei ging gepaard met een voortgezette daling van het aantal vacatures. Eind juni 1992 stonden bijna 77 duizend vacatures open bij particuliere bedrijven en instellingen. Dit is 30 duizend minder dan een jaar eerder. Sinds 1991 daalt het aantal vacatures. Aan het eind van elk van de vier kwartalen van 1991 en het eerste kwartaal van 1992 was het aantal vacatures ongeveer 20 duizend lager dan een jaar eerder. De afneming van 30 duizend vacatures per ultimo juni betekent dus dat de daling versneld doorgaat. Het aantal vacatures nam in vrijwel alle bedrijfstakken af.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 10-92, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.